

Hogyan veszítettük el Horvátországot?

Most, midőn követelményeit már érett megfontolással, tárgyilagos szemmel áttekinthetjük, nem lesz érdektelen megírni azt, hogy miként veszítette el a magyar birodalom egyik legszebb ékességét, Horvát-Szlavon országokat.

Az előzményeken áttekinthetünk, de kötelességünk megjegyezni azt, hogy a 67-es politikánknak egyik legnagyobb botlása az volt, hogy a hűtlen hazai szerbséget kijátszotta azzal a néppel szemben, melyhez közel 900 éves barátság, testvériség, együttműködés és együttérzés elszakíthatatlan kapcsolata fűzte a magyart. Az u. n. szerb-horvát koalíciót támogatták, mely színleg magyarbarát, valójában pedig szerbofil volt az egyetemes horvátsággal szemben.

A dolgok lefolyását 1917. év májusától kezdjük ismertetni, midőn gróf Tisza István lemondott s vele együtt demissionált a horvát bán, báró Skerlec Iván is. Skerlec szintén az áruló szerb-horvát koalíció embere volt, annak a pártnak a képviselője, melynek egyes tagjai, így Trumbics, a jelenlegi szerb külügyminiszter, már a háború második felében mint emigránsok kiüdöztek Horvátországtól távol a délszláv egységért. Ez emigránsok állandó összeköttetést tartottak fenn a koalícióval abban az időben és akkor, amidőn egyuttal a kormányon is voltak s velünk szemben az elképzelhető legbarátságosabb magatartást tanusították.

A valóban magyarbarát horvát pártok, így első sorban a jogpárt, egyrészt a magyar kormánykörök felvilágosítása, másrészt a párt követelményeinek lezögezése céljából küldöttséget menesztett Budapestre, amely az akkori miniszterelnökkel, gróf Eszterházyval szemben kívánságait a következőkben fektette le:

1. Legyen „horvát kurzus“ Horvátországban, Boszniában és Dalmáciában, vagyis a vezető pozícióból távolíttassanak el szerbofil koalíciópárti vezető férfiak, töltsék be helyüket született horvátokkal;

2. vétessék revízió alá az 1867.-i kiegyezés, különösképen,

3. biztosíttassék a horvátság számára az önálló pénzügyi politika.

A küldöttség, hogy még a gyanúját is elhárítsa annak, miszerint pártjuk érvényesülése a céljuk, a báni méltóságra nem jogpárti, hanem a kifejezetten magyarbarát unionista csoportbeli báró Rauch Erwint ajánlották.

Gróf Eszterházy Mór a feltételekbe bele is ment s 1917. július havában az összes lapokban azon hivatalos közlés jelent meg, hogy sikerült a horvátokkal való megegyezés.

Annál nagyobb volt a meglepetés országszerte, midőn híre jött a szerb-horvát koalícióbeli Mihalovics bánná történt kinevezésének. Első pillanatban azzal igyekeztek ezt magyarázni, hogy a király nem megy bele — a „horvát kurzusba“, — csakhamar azonban rájöttek arra, hogy Mihalovics megválasztásánál gr. Majláth keze működött közre Öfelségénél.

A küldöttség semmit sem intézve visszatért s a leghevesebb ellenzékbe ment át.

Meg kell állapítanunk, hogy míg Skerlec alatt a szerb propaganda latens volt, Mihalovics idejében teljesen nyíltan megindult s napról-napra erősödött.

A jogpárt úgy a magyar, mint első sorban a sajátos horvát érdekeket tartva szem előtt, több ízben megpróbálta Budapesten az illetékes tényezőknél a szemérmetlenül nyílt szerb propaganda megszüntetése céljából közrehatni, így 1917 végén és 1918 elején Wekerle Sándor miniszterelnöknél, — azonban megértetlenül zárt ajtókra talált.

1918 májusában a jogpárt újabb küldöttséget indított Budapestre, amely ismét teljesen eredménytelenül járt el, mert Wekerle meg volt győződve arról, hogy a későbbi hírhedt Pribicevics, Popovics bán és Nikolics br., a koalíció vezető férfiai, a legloyalisabb magyar hazafiak, akiktől s így a koalíciótól tartani nem kell.

1918 augusztusában Tisza István ismeretes megbízatásával leutazott délre s inkognitóban személyesen szerzett információi alapján egészen más képet nyert az általános helyzetről, mint aminőt ezelőtt képviselt.

Zágrábban megérkezve, mivel ezredesi minőségben szerepelt, megbízta vk. tisztjét, Nádasdyt, hogy a jogpárt vezérét bizalmas megbeszélésre keresse fel a kerületi parancsnoksághoz. Nádasdy elkövete azt a szerencsétlen és végzetes ballépést, hogy dr. Frank képviselőt, mint szolgálatot teljesítő hadnagyt ráportra rendelte a parancsnoksághoz, aki miután megjelent, nagy csodálkozással konstataulta, hogy ő voltaképpen mint képviselő Tisza Istvánhoz lett rendelve.

A két vezető politikus között nagyjelentőségű tanácskozás ment végbe.

Tisza utazása közben meggyőződött arról, hogy a szerb-horvát koalícióra támaszkodni akkor, amidőn az nyílt magyarellenes propagandát üz, a legnagyobb politikai botlás, szívesen koncedálta tehát, hogy a nagyszerb veszély fenyegető voltát tisztán látja, kijelentette, hogy a horvát aspirációkat teljességgel megérti s vállalkozott, hogy Horvátország és Dalmácia egyesülése kérdésében közvetíteni fog, azonban re-kompensációként annak az elismerését kérte, hogy Bosznia Magyarországhoz csatoltassék. Megígérte ezzel szemben, hogy a parlamenti többséggel keresztülviszi a nagyszerb propaganda letörését célzó szükséges lépéseket.

Tisza Sarajevóból visszatérve nem tudott semmit sem keresztülvinni Wekerle passzív álláspontja miatt.

Az események most már feltartóztatlanul rántották magukkal a birodalmat a lejtőn, a katasztrófa, a forradalom felé.

Október elején megalakult Zágrábban a horvát nemzeti tanács. A hangot még a megfontoltabbak adták, mert az összes pártok képviselve voltak benne. Mivel a jogpárt látta, hogy a kormány tétlenül nézi a nagyszerb aknamunkát, elhatározta magát a végső lépésre, hogy küldöttségileg megjelenik a király előtt. Az alkotmányos formákat azonban szigorúan betartották; a küldöttség, amelyet dr. Horváth és dr. Frank vezettek, előbb Unkelhauser horvát miniszterhez ment fel, majd miután ez a szerb-horvát koalícióról még mindig kedvező véleménnyel volt, felkeresték Wekerlét, hogy a küldöttséget vezesse a király elé. A sors azonban, úgy látszik, lépten-nyomon ellenük volt. Wekerle előszobájában szereztek arról tudomást, hogy lemondását a király elfogadta s Návayt designálta miniszterelnöknek. Wekerle nem érezvén már magát illetékesnek a kérdés elintézésére, nem is fogadta a küldöttséget.

A forradalom kitörőben volt. A küldöttség felelőssége teljes tudatában, a hivatalos út megkerülésével Bécsbe utazott s Tisza és a szintén designált Windischgrätz herceg közvetítésével október 20-án auden-
ciára jelentkezett.

A schönbrunni emlékeztetés audencián a megbízottak előterjesztették IV. Károlynak a horvát nemzet unionnan formulázott kívánságait. Egv lépéssel azonban tovább mentek. Királyi rendelet kibocsátását kér-

ték, mely az összes horvát területek egyesítését tartalmazza, az *önrendelkezési jog* alapján. Indokolták kérelmüket a helyzet veszélyes s a megoldás szükségességének sürgős voltával. Egységes önálló, nemzeti államot kívántak a monarchián belül.

A király válaszában kijelentette, hogy a helyzet veszélyes voltát, mint a horvát nép önrendelkezési jogát látja és elismeri, de a magyar alkotmányra tett eskü köti a kezét és a magyar alkotmányos tényezőkkel való előzetes tanácskozás nélkül nem adhat ki ilyen rendeletet. Épen ezért ajánlja, hogy utazzanak azonnal Budapestre, lépjenek érintkezésbe Wekerle miniszterelnökkel és gróf Tisza Istvánnal, akiknek az eddigi elutasító magatartása már azóta kétségtelenül megváltozott az események kényszerítő nyomása alatt.

Október 23-án a küldöttség tényleg visszautazott a magyar fővárosba s azonnal jelentkezett Tisza Istvánnál. Midőn a jogpárt elnöke, dr. Horváth, Tiszát kellően nem ismerve, a horvátok követeléseit előbb hosszasan indokolni óhajtotta, Tisza élénken közbevágtott:

„De Uraim! Most nincs idő hosszas megbeszélésekre. Nézzünk egymás szemébe és mondjuk meg egymásnak, ami a szívünkön fekszik. Én magam hosszasan, nehéz belső vívódás után arra a meggyőződésre jutottam, hogy a horvát nemzetnek az önrendelkezési jogát akceptálni kell s minekünk magyaroknak kötelességünk ebben a harcban a horvátokat támogatni.”

Majd midőn arról esett szó, hogy personál-, vagy reálunió alapjára helyezkedjünk, Tisza kijelentette, hogy azt mellékesnek tartja, az a horvátok dolga, csak azt kívánja biztosítani, hogy a létrejövő egyezés megalapozott és tartós legyen.

Végül megjegyezte, hogy ő csak mint pártvezér tárgyalt a küldöttséggel, irányadó válaszáért forduljanak a miniszterelnökhöz.

Még aznap este felkeresték Wekerle Sándort, aki azonban még mindig hitt a szerbek lojalitásában s csak hosszúságos megbeszélés után sikerült a dolgot odáig juttatni, miszerint megígérte, hogy az egész kérdést alapos tanulmány tárgyává teszi s mielőbb a király Debrecenből Gödöllőre visszatér, gróf Tisza István véleményének meghallgatásával előterjesztéssel fog élni.

Azonban az események rohamosan követték egymást. A debreceni szerencstelen Gott erhalté és a fiumei lázadás híre megbuktatták Wekerlét s az egyezésből nem lett semmi.

A küldöttség visszautazott Zágrábba s közvetlenül akkor, október 27-én kitört Horvátországban a forradalom. Egy ember tudta volna a helyzetet megoldani az utolsó napokban: Tisza István, az ő erélye még segíthetett volna a Pribicevics fajtájú árulókkal szemben.

Kitört nálunk is a forradalom s elsöpört mindent utjából, romokba temette nagy Magyarországot s magával rántotta a nagy embert is.

Horvátország pedig az SHS királyság alkotó elemévé vált. A horvátság azonban nem törődött bele sorsába, viseli ugyan a szerb szolgaságot, de csak addig, amíg a terhet bírja. . . A krízis közel van. A horvát nép Genuában a világ népeivel fordul.

S mi magyarok ne azon vitatkozzunk, hogy ki nek a büne, hogy elveszett az ezeréves társországunk, hanem munkálkodjunk azon, hogy a magyar és horvát nemzet jusson olyan széles szellemi és gazdasági kapcsolatokba, mint aminő volt a Zrinyiek és Frangepánok korában.

Szász Béla.

ADVENT.

Eljő az Isten.

Sokan nem hiszik,

Kevesen várják.

Egyszer csak itt lesz s szólítja

Egy-két halálos jóbarátját.

És megkeressük

Minden régi szép

Volt szeretőnket

Akkor először csókolunk

Bánatlanul királyi nőket.

Akkor először

És utoljára

Elérünk mindent

És akit vakon viselünk

Szemtől szemben látjuk, az Istent.

CSANÁDY GYÖRGY.

Feljegyzések a Genti Diákság életéből.

E tudósítás közreadásakor felhívjuk a „művelt nyugat” jellegével megbüvölt magyar közudatot, vegyen mielőbb tudomást a magyar diákletről, mely mégis csak értékebb, céltudatosabb, méltóbb, mint a „Nyugat” trónusa körül lebzselő „kulturnemzeteké”. A tudósításban foglaltak nevetségesen éretlen diáktársadalmi viszonyokat tüntetnek fel, azonban a „Belga-Jugoszláv Barátság Egyesület” létezésében veszedelmet is jelentenek számunkra, melynek elhárítására egy a társadalom által anyagiilag támogatott külföldi magyar diákpropaganda-akció volna sürgősen szükséges.

Szerk.

Gent, 1922. május 1.

Az egyetemi élet, melyet a nagy háború négy éven át megzavart, ámbár még nem nyerte vissza háborúelőtti élénkségét, mégis figyelemre méltón aktív ismét.

Különösen a diákegyesületekben mutatkozik ez. Van vagy egy tucat fontosabb közülük, melyek az egyetemre beiratkozott ifjúságot csaknem teljes számban egyesítik köreikben. A legrégebbi egyesületeknek politikai alapjuk van.

A „Katholikus Diákok Országos Egyesületé”-nek tagjai az összes konzervatív gondolkodású, vallásos ifjak; mellette van a „Vallon”) Katholikus Kör”.

A „Liberális Diákok Szövetsége”-be viszont a kevésbé konzervatív és a szabadgondolkodók lépnek be. Létezik egy „Vallon Katholikus Egylet” is.

A „Liberális Kör” csoportosítja azokat a diákokat, akik többé-kevésbé párthivei a flandriai követeléseknek.

Ezekon kívül még néhányat kell felemlíteni a területi célok kedvéért, amik bizony még eléggé zavarosak.

*) Belgium nyelvi szempontból két nagy területre különül: Flandra (Vlaanderen) és Vallona (Wallonie).

A flandriai flamand nyelv a germán nyelvekhez, míg a vallon nyelv a latin nyelvekhez tartozik.